



PROGRAMMA  
DE  
LOCIS SACRAE SCRIPTURAE  
PARALLELIS  
SECTIO II.

---

QVO  
EXAMEN  
A. D. VIII. APRIL.  
IN SCHOLA SENATORIA  
CVM DISCIPLINAE SVAE ALVMNIS HABENDVM

NEC NON  
DECLAMATIONES QVASDAM

A. D. X. APRIL. RECITANDAS

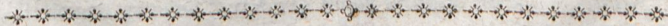
INDICIT

VTQVE  
HVNC ACTVM PRAESENTIA SVA HONORIFICA  
CONDECORARE VELINT

OMNES LITTERARVM MANSVETIORVM  
MAECENATES

RELIGIOSE OBSECRAT

M. GVILIELM. THEODOR. CAROL. ALBERTI  
SCHOLAE SENATORIAE HELMSTADIENSIS RECTOR COENOBII  
MARIAEVALL. SVBPRIOR ET SOCIETATI DVCAL. TEVTON.  
HONORIS CAVSSA ADSRIPTVS.



HELMSTADII

TYPIS MICHAELIS GVNTHERI LEVCKART.

PROGRAMMA

LOCUS SACRAE SCRIPITURAE  
PARALLELUS  
SECTIO II

IN SCHOLA SENATORIA  
CVM DISCIPLINAE SVAE AVGVSTISSIMAE  
HABITV

PERCIPITIOE SVASITAE  
AVGVSTISSIMAE  
HABITV  
AVGVSTISSIMAE  
HABITV

OMNIS LITTERARVM MANVSCRIPTOIVM  
MANTISSIMAE

AVGVSTISSIMAE  
HABITV  
AVGVSTISSIMAE  
HABITV

HELMSTADII  
TYPIS MICHAELIS GUMBERTI LEVCAEVI





SECTIO II  
DE REGVLIS, QVIBVS LOCI PARALLELI  
RITE DEBEANT COMPMI.

§. I.

*Prooemium.*



QVAM nuperrime, quum ad obtinendam in alma hac Musarum sede scholas instituendi facultatem publice defendenda e rostris dissertatio esset, formulis typographicis imprimendam curaueram de *Locis Sacrae Scripturae parallelis* commentationem, de ea iam vberius pro virili exponere, ipsa instituti ratio, pro eo, ac promisi, fualet. Conferre maiora in hunc laborem studia eo minus dubitavi, quum, quae tamquam huius argumenti pro- lusionem in lucem edere sustinueram, non plane displicuisse vi- ris eruditis, iucunda constaret experientia. Descripsi autem prima in sectione, et in iustum, vt mihi videbatur, redigere or- dinem conatus sum omnia, quae demum cumque cogitari pos- sunt, Parallelisti genera. At enim vero, omnem hanc tra- ctationem genuino Scripturae sensui eruendo parum inferuitu-

ram, facile perspiciebam, nisi totus in legibus sciendis essem, quibus similitum Sacri Codicis locorum compositiones curate diligenterque essent accommodandae. Quas quidem eo magis in hac disputatione vtrouque facere paginam ratus sum, quo saepius solet accidere, vt, qui earum minus curam habeant, peruerse illam dictorum collationem instituant, grauibus nonnumquam erroribus seducantur, et tantum non vbique labantur. Illas itaque leges, quotquot ex ipsa Parallelismi natura sponte profluunt, seruato quidem eodem, qui in prima sectione obtinet, ordine de singulis τῆς συμφωνίας generibus iam iam tradere, apud animum constitui. Quas si vel melius enodandas, vel plures illis grauiioresque addendas alii putabunt, eo certe beneuolentiae documento, dummodo mecum eas humanissime sint communicaturi, habebunt me longe obtriticissimum, quippe cui persuasum maxime est, vel eo haut leue huic instituto emolumentum esse accessurum.

## §. II.

*Regula generalior, Parallelismum in versionibus Scripturae  
obuium spectans.*

INQUIRENTI mihi saepenumero, vnde tandem magnus ille locorum parallelorum prouentus, qui merito suspecti et sunt et habentur, sit ortus, latere inter alia praecipue in variis, quae exstant, Scripturae versionibus causam, comperitum est. Qua re adductus, vniuersalem hanc regulam, eamque omnibus omnino Parallelismi modis aequae conuenientem, stabiliendam primoque loco ponendam duxi, vt scilicet, *quotiescumque locorum Sacrae Scripturae cum aliis comparatio instituitur, numquam ea solum ex versionibus, nulla textus, vt aiunt, originalis habita ratione, diiudicanda sit.* Enascitur haec ipsa lex, quod cuique eius rei haut prorsus experti facile patebit,

patebit, ex singulari linguarum natura atque indole. Ita enim comparatae omnes sunt, vt quae in altera, siquidem verba solum spectes, conuenire apte videantur, in altera longissime distent, totoque caelo differant. Solet id, vt alias permultas huius rei causas taceam, plerumque tunc euenire, quum voci cuiusdam ex ipsa scriptoris mente aut suae quoque in loco variaeque omnino respondeant notiones, aut alia prorsus cum ea vocabula, at eadem vi praedita, consentiant. Qua vero in re, qui eiusmodi scriptum interpretari alio sermone sibi sumunt, dum parum caute versantur, nosmet ipsos, nimis eorum fide fretos, vna secum in deuia temere abripiunt, adeo, vt aut dictorum qualemcumque sensum inuenisse ibi nobis videamur, vbi prorsus non adest, aut absque consilio omittamus, vbi tamen neutiquam erat negligendus. Sic, vt rem exemplo quodam insigniori illustrem, multus est Dauides in vsurpanda voce: *פֶּשַׁע*, adeo vero, vt diuersus, pro varia adiunctorum ratione, ei insit sensus, et modo *iudicium*, *iustitiam* modo, modo *normam iudicandi* denotet. Quam vero vocem quum diuus ille Lutherus vbique fere locorum per teutonicum illud: *Gericht*, fuerit interpretatus, falso inde in versione nostra Parallelismum quemdam exoriri, perspicuum est. Et sane quoque, si fatendum, quod res est, magna illa Parallelismorum spuriorum turba et colluuius inde profluxit, quibus pleraeque bibliorum teutonicorum editiones redundant, Concordantiarum patrio quidem sermone conscriptarum haut paucae in altam rudemque molem surrexerunt, et orationum denique sacrarum non exigua pars tumescunt. Inuerit, quaedam saltem huius rei exempla notasse. Hac ratione dicto in Epist. Pauli ad Ephes. VI, 12. obuio: *ἐκ ἔσθης ἡμῶν ἢ πάλης πρὸς αἷμα καὶ σάρκα*, non est nobis pugna cum sanguine et carne, tamquam parallelum in versione adscriptum inuenio Gal. I, 16. *ἐ προσανεδέμην σαρκὶ καὶ αἵματι*, non contuli

*cum carne et sanguine*; qui tamen loci, quomodo inter se conferri inuicem possint, nullus equidem perspicio. Prostat quidem, fateor, in utroque, si versionem spectas, germanicum illud: *Fleisch und Blut*, at cui in textu ipso diuersus omnino sensus conuenit. In priori enim, mea quidem sententia, nihil eo aliud, nisi *homo*, ut vñ est, *infirmus* ac *debilis* insignitur; in posteriori vero, quod statim in promptu est, *prauae animi cupiditates* indicantur. Eodem fere modo neutiquam omnes V. et N. T. loci, in quibus Deus nominibus et encomiis קדוש קדוש et קדוש אלה celebratur, paralleli sunt existimandi, quippe quorum alii *sanctitatem* Dei, ut in scholis Theologorum vocatur, *mora-lem* describunt, alii vero in efferenda eius *maiestate*, et *augusta magnitudine* versantur, quod quidem tunc obtinere praecipue videtur, quum Deus קדוש ישראל *sanctus in Israel*, et mons Sion ab ipso קדוש *sanctus*, i. e. *augustus, excelsus*, vocatur, vt: Exod. XV, 11. Luc. I, 49. Pf. LXXI, 22. Ies. XLIII, 3. Hos vero locos, quantus quantus demum eorum numerus est, in indigestam quamdam molem in plerisque Concordantiarum voluminibus coaceruatos videmus. a)

## §. III.

*Regula specialior, ad Parallelismum Scripturae externum  
sive mixtum pertinens.*

QUAMVIS permagnum omnino esse fructum, qui ex Parallelismo Scripturae externo, cuius veram in prima sectione exposuimus notionem, colligatur, negari neutiquam possit, vsus tamen eius vel eo nomine certis quibusdam circumscribendus videtur limitibus, eoque prospiciendum, ne quid nimis, ne quid imprudenter. Huic itaque normae caute accommodetur  
omnis

a) cf. e. g. M. GOTTFR. BÜCH-  
NERS *biblische Real und Verbal*

*Hand-Concordanz*, Ien. C1010CCLVI.  
in voce: *Heilig*.



omnis illa locorum compositio: *ut verborum potius, quam rerum ratio habeatur.* Ne quis autem forte finistre hanc legem interpretetur, non omittendum hic duxi, me non earum rerum intelligere collationem, quae ex historia veteri, geographia, et ritibus gentium antiquis depromuntur. Tantum enim abest, ut inutile hoc eruditorum negotium existimem, paruique pretii, ut largissimum potius inde in eruendo Scripturae sensu profuere usum, maxime mihi sit persuasum. Ea contra quisque argumenta hic mente concipiat, quae vel ad dogmatum, vel doctrinae moralis ambitum pertinent. Adeo vero in iis ex scriptoribus exteris egregie scilicet illustrandis luxuriarunt nonnullorum ingenia, ut omnes, quos intra manere eos oportebat, terminos temere egressi, non ex illis solum, qui simili, ac litterae sacrae, sed ex iis quoque, qui alio plane idiomate conscripti sunt, libris hos illosue Sacrae Scripturae locos reddere clariores sibi sumferint, et ubique fere mirum, si Diis placet, sacrorum scribarum cum profanis auctoribus concentum reperisse personauerint. Quibus autem, quaeso, rationibus hunc consensum realem tandem suffulciant? b) Detrahere mihi potius eo haut parum diuinae Scripturae auctoritati videntur, quippe cuius auctores θεόπνευστοι ipsoque Spiritu Sancto impulsii, litteris omnia consignarunt, quum profani e contrario scriptores sibimet ipsi relicti, sua nobis tradiderint cogitata, sua systemata, quae, quantum potere puriori sacrosanctae religionis doctrinae nonnumquam

b) Non ille quidem ego sum, qui realem hunc cum exteris scriptoribus consensum plane reiiciendum putem. At locum illum habere tum demum proprio suo iure reor, quum ipso Spiritu Sancti haut obscuro indicio denotatur. Clarum huius rei, ut alia praetermittam, prostat documen-

tum in Epist. ad Tit. I, 10. vbi essatum de prava Cretensium indole latum: Κρητες δει ψεύσαι, uανὰ διπλά, γαστέρες ἀργαί, Cretenses omni tempore mendaces sunt, malarum bestiarum, et ventres otiosi, ipsissimis EPIMENIDIS verbis citatur,

repugnent, ecquis est, qui nesciat? Quae, quum ita sint, recte sine dubio praecipunt ii, qui moderate hac in re versari, et verbis potius in eiusmodi Parallelismi genere suadent inhaerere. Hac vero in quaestione quid porro agendum, iam, age, videamus.

§. III.

*Regulae in Parallelismo V. T. externo singulatim seruandae.*

PROLATA itaque iam iam lege veluti vniuersali, quae in instituenda dictorum Sacri Codicis cum exterorum scriptorum effatis collatione verba maxime suadet respicere, ea quomodo externo V. T. Parallelismo attemperari optime possit, nunc quoque dispiciamus. Duobus vero his, quidquid huius loci est, potissimum cernitur momentis. Primo quidem: *Ea cum lingua aptissime componitur Hebraicus codex, quae et proxime illi accedit, et cuius plurima supersunt opera.* Deinde: *Numquam absque necessitate, hoc est, tum demum, quum Hebraicus ipse sermo vberiore interpretandi copiam non amplius supeditat, alia quaedam lingua, eaque illi simillima, in subsidium vocanda est.* Ad haec profecto praecepta si rite referatur illa dictorum conciliatio, felici admodum successu opus esse processurum, equidem crediderim. Prius vero si consideres, nec vllus mihi, si quid perspicio, sermo accedere propius ad Hebraici genium videtur, quam *Arabicus*, nec vllus orientalium esse, qui largiori scriptorum prouentu, eo quidem, eniteat. Probe quoque id intellexerunt viri in hoc eruditionis genere clarissimi, dum omnia sua in illud contulerunt studia. At optandum sane nihilominus esset, ne nimis semper huic labori vacarent. Incidunt, si dicere fas est, in hoc vitium, quoties, nulla urgente necessitate, Hebraica quaeque ex Arabicis illustrant. Quoties demum cumque enucleanda Hebraica quaedam vox est, adsciscitur

scitur statim Arabica lingua, quum tamen facili admodum negotio ex sua ipsius copia reddi perspicua posset. Quorsum vero haec? Inane quid agitur, quin (non veremur dicere,) ipsi adeo sensus perspicuitati sollicita eiusmodi comparatione haut raro officitur. c)

## §. V.

*Praecepta in Parallelismo N. T. externo animaduertenda.*

PROPOSITIS hucusque legibus, ad quas componendi Veteris Testamenti loci cum exteris scriptorum orientalium monumentis sint, iam quoque de Nouo Foedere praecipere, consentaneum est. Hunc vero in modum statuo: *Non omnes, qui graece aliquid litteris prodiderunt scriptores, promiscue et absque consilio in Noui Foederis interpretatione adhibendi sunt.* Etenim quum ipsum argumentum, in quo tractando nonnulli eorum occupati sunt, vel alienum nimis ab eo sit, de quo exponunt Noui Codicis scriptores, vel alio orationis genere conscriptum, facile cuius qualiscumque huius praeccepti ratio constabit. Ex quibus *primo* quidem loco colligitur, *ut scriptoribus comicis pariter ac tragicis iure hac in re absteineatur.* Eos enim, quum, pro more poetarum ac licentia, singularem plerisque vocibus indiderint vim atque potestatem, non magna hic pollere auctoritate, haut difficile est ad intelligendum. Rectius itaque hanc collationem *cum eiusmodi scriptoribus* insituere viri docti suaserunt, *qui aut ipsi in nonnullis religionis christianae argumentis sunt versati, aut certe ab iis non longe absunt.* Quis vero non statim inter hos facile principem, PHILONEM illum ALEXANDRINVM mente ac cogitatione praesumat? Summam igitur

c) Equidem diffiteri nequeo, b. ipsum SCHVLTENSIVM, virum omni laude maiorem, non satis sibi semper cauisse, quo minus anxia scripturae dictorum ex

Arabicis litteris interpretatione in obscuritatis vitium incideret. Testantur id loci permulti in *Commentar. eius in Prouerb. Salomonis.*

B

igitur omnium consensu laudem promeruit *Vir Summe Venerabilis Abbas* IO. BENED. CARPZOV, qui exinde integros Noui Testamenti libros scite admodum, et illustribus Graecae litteraturae documentis interpretatus est. d) Porro non exiguam in hoc genere vtilitatem exferunt omnes, qui gentium, Iudaicae, Graecae et Romanae res gestas et ritus antiquos posteritati tradiderunt, quorum in numero prae reliquis eminent FLAVIVS IOSEPHVS, POLYBIVS, alii. Singulares certe eam ob causam iis debentur gratiae, qui doctis ex illis scriptoribus obseruationibus depromptis Nouo Foederi insignem affundere lucem studuerunt. Et quem fugiunt Viri in hoc litterarum genere praestantissimi, IO. TOB. KREBSIVS, e) IO. BAPTIST. OTTIVS, f) GEO. WILH. KIRCHMAIERVS, g) vt de aliorum laboribus, e. g. EL. PALAIRET, h) nihil dicam. Optime denique huic rei consulere ii mihi videntur, qui verbalem illum N. T. Parallelismum ex versione τῶν LXX promere sustinuerunt; id quod, quamuis non felici omnino Marte, tentauit, quippe princeps hanc viam ingressus, KEVCHENIVS. i) Qua vero conciliatione, quum amice adeo ū LXX cum Noui Codicis scriptoribus conspirent, quid vtilius esse, quid grauius potest? Equi-

d) in *Sacris Exercitatt. in S. Pauli Epist. ad Hebr.* (Helmst. C180CCL.) et in *Eiusdem Stricturis theolog et critic. in Epist. S. Pauli ad Roman.* (Helmst. C180CCLVIII.)

e) cf. *Eius Obseruat. in Nou. Testam. e FLAV. IOSEPHO* (Lips. C180CCLV. 8.) Neque omittendus hoc loco est *Eiusdem de usu et praestantia Roman. Historiae in Nou. Testam. interpretatione libellus* (Lips. C180CCXLV. 8.) Non minor denique usus expectandus est ex illa, quam edere promisit *Vir Celeberrimus, Critica curarum philol. et*

*critic.* IO. CHRISTOPH. WOLFFII.

f) cf. *Eius Spicilegium s. Excerpta ex FLAV. IOSEPHO ad Nou. Testam. illustrat.* cura SIGEB. HAVERCAMPI. (Lugd. Batauor. C180CCXLI. 8.)

g) vid. *Eius ΠΑΡΑΛΛΗΛΙΣΜΟΣ Noui Foederis et POLYBII, ratione distinctionis.* (Witteb. C180CCXXV.)

h) in *Obseruat. philol. criticis in sac. Nou. Foederis libros.* (Lugd. Bat. C180CCLII.)

i) in *Annotatis in Nou. Testam.* (Amstelod. C180CCXXXVIII.)

Equidem nihil magis in votis habendum arbitror, quam ut viro-  
rum eruditorum plures praeclaris his ausis suam nauent ope-  
ram, et vberimos inde, qui ad explicanda Noui Testamenti  
dicta mirifice faciant, fructus reportent.

§. VI.

*Quid in Parallelismi realis ex mente Spiritus Sancti usu  
cauendum.*

ADGREDITUR iam nostra, quae in inuestigandis τῆς  
συμφωνίας regulis occupatur, disputatio consensum Sacrae Scri-  
pturae *realem*, eum quidem, quum, fatis iam eius generatim  
spectati natura ex antecedentibus (Sect. I. §. VI.) patente, ni-  
hil mihi notatu dignum fuerit obuium, *ex ipsa Spiritus Sancti  
mente talem*. In quo, quum frequentius iusto (ecquis credat!)  
variis abrepti erroribus in peruersa trahantur interpretes non-  
nulli; praeceptis hic potissimum opus esse, statim apparet:  
*Principio* itaque, (sic instituere scilicet conforme videtur) in Pa-  
rallelismo ex mente Spiritus Sancti reali, qui vel sensu statim  
grammatico, vel mystico demum talis euadit, *numquam a sensu  
verborum litterali temere recedendum est*. At enim vero, quan-  
do tandem licet, ex me quaerent nonnulli? Facile est ad inter-  
rogata respondere. Tum scilicet non amplius innitendum sen-  
sui grammatico est, quum praedicata, quotquot recensentur, sub-  
iecto, quale primo quidem intuitu esse videtur, parum apte con-  
ueniunt. Alioquin enim, dum curate minus in hoc opere versa-  
tur interpretum diligentia, affectatae nimis, mysticae, (sensu, puta,  
malo) nec non a scopo auctoris alienissimae interpretationes inde  
proficiscuntur. Elucet maxime, ut eo vtar exemplo, omnis huius  
rei ratio in dicto, quod continetur Exod. XII, 46. vbi mandatum  
in comedendo agno paschali seruandum: *עֲם לֶאֱתֵשְׁבֵרוּ בּוֹ*  
*ne os confringatis in illo*, refertur in Nouo Testamento ad Chri-  
stum Seruatorem. Ioh. XVIII, 36. Parum ille, fateor, saperet,  
B 2 haut

haut leui suae in interpretando incitiae argumento edito, qui priorem locum sensu statim grammatico (quod secundo demum valet) de Messia intelligendum putaret, quippe qui omnem omnino antecedentium et consequentium nexum eo disrumperet, et plane se a scopo scriptoris aberrare haut obscure proderet.

## §. VII.

*Quid porro in Parallelismo ex mente Spiritus S. reali seruandum.*

ALIAM mihi suppeditat Parallelismi, de quo sermo est, natura regulam. In eo vero continetur: *Nulli Sacrae Scripturae loci statim habendi sunt ex mente Spiritus S. paralleli, nisi quos vno saltem modorum iudicio, quibus componere eiusmodi locos sacri scribae instituerunt, (iis quidem Sect. I. §. VIII. p. XXI. recensitis) munitos deprehendamus.* Equidem perspicuam adeo hanc legem cuique facile futuram arbitror, vt ulteriori non admodum indigeat expositione. Quantum autem ea valeat ad impediendum; quo minus, nimis nobis ipsi sapere vbique gestientes, in falsas et inconsultas procliuas interpretationes, exinde apparet maxime, quod omnes fere, ipsius parum solliciti, in spurcis, horridis, nulloque nixis fundamento huius generis Parallelismis egregie sibi placuerint. Suo enim ingenio seducti, *typos* vndique, nescio, quo pacto, curiose extorserunt, et tantum non omnia Veteris Testamenti dicta, tanquam ad alia in Nouo referenda de Christo quodammodo exponere faciles fuerunt ad credendum. In iis vero, quum bene multa eaque clarissima iam sacris in litteris prostant, argumentis inquirendis anxie sollicitateque versantes, nonne eo potius Sacrae Scripturae auctoritati plurimum derogant, et ipsam adeo diuinam religionem veritatis osoribus reddunt suspectam?

## §. VIII.

*Vltima huius Parallelismi regula.*

IN locis itaque parallelis, qui eiusmodi esse ipso Spiritus

tus

tus Sancti indicio ita videntur, componendis quum grauiter nonnumquam peccent interpretes, omne adhibere consilium, omnemque diligentiam, maxime necessarium duco, quum ipsorum adeo locorum Veteris Testamenti copia detur, qui Nouo in Foedere ad verbum fere, quin citato nonnumquam auctore, iterantur, et tamen, mera si excipias verba, nec grammatico sensu, nec mystico in Veteri Testamento de Christo agunt, et nihilominus tamen in Nouo ad eum relati videntur, eamque ob causam hac quidem ratione neutiquam sibi inuicem constant. Quid igitur hac in re statuendum? Anceps et lubricus hic locus: attamen est, quod legis instar constitui queat. *Quoties nimirum Veteris Testamenti loci deprehenduntur, quos et scopus scriptoris, et nexus, et, vt breuius rem expediam, omnia rei adiuncta de Messia exponere prorsus dissuadent, illi vero nibilo secius a sacris Noui scriptoribus ei vindicantur; tunc quidem, si quid ego video, existimandum est, illos aut ad interpretandi rationes, quibus tum temporis addicti plurimi erant, prudenter dimisisse orationem suam, ipsosque uat' αὐθρονον, vt aiunt, comuicisse pariter ac refutasse, aut illos, quod magis fortasse placet, proprii dictorum Veteris Testamenti sensus bene gnaros, sacras subinde de Christo meditationes super iis instituisse.* Quorum vero haec disputamus? Vt caueamus, ne dicta Veteris Codicis ad vnum omnia de Christo redemptore explicanda statim nobis persuadeamus, quum sacra quaedam eorum, vt ita dicam, ad illum in Nouo fit applicatio, qua quidem in re veterum per plurimos haut raro errasse, dicere non veremur. Ita e. g. Psalmum *oētauum* omnes fere Theologi, eruditionis laude insignes et conspicui, non *mystice* solum, verum *literaliter et directe* de utroque Messiae statu exposuerunt, adducti porissimum locis Epistolae ad Hebr. II, 6-8. et prioris ad Corinth. XV, 27. vbi Iesu haec verba tribuunt. At enim vero singula huius hymni contenta, verba et dicendi formulae, quin ipse adeo locus Epistolae ad Hebr. II, 6-8. (vbi

Paullus in eo est, vt demonstret, Iesu, tamquam homini, fratribus suis simillimo, omnia, quae in dicto modo Psalmo de *hominē* generatim praedicantur, egregie conuenire) satis superque, ni totus ego fallor, testantur, Psalmum hunc vnice de *beneficiis terrestribus homini a Deo collatis* intelligi commode et posse et debere. Firmissimis etiam argumentis, philologicae doctrinae copia plenis, omnem citra dubitationem, quidquid etiam non nemo obganniat, id comprobauit *Vir Summe Venerabilis Abbas IO. BENED. CARPZOV*, praeceptor meus mihi aeternum colendus, k) cui, vt plures hoc in negotio sui similes habeat sectatores, magnopere optamus.

## §. VIII.

Quid in Parallelismo prophetico animaduertendum, docetur.

QVVM locorum Sacrae Scripturae consensum, cui *prophetici* vulgo nomen indidere, ex aperto Spiritus S. indicio talem plerumque esse, iam supra (Sect. I. §. V. not. h.) monuimus, nihil, quod hic subinde praecipiat, habemus. Superest, vt, dum studio demum interpretum eruitur, quid agendum sit, breuibus inquiramus. *Nunquam Veteris Testamenti loco*, (hanc scilicet sancire legem, placet) *qui προφητειῶν* quandam, *sive factum olim implendum continet, alius in Nouo obuius parallelus, tamquam complementum, censendus est, quamdiu omnia prioris argumenta, adiuncta omnia et praedicata commode conueniunt facto cuidam propiori, et aptius quidem multo conueniunt, quam remotiori illi in Noui Foederis loco quodam contento.* Tanta sane huius regulae vis est atque potestas, vt illi sapienter accommodato studio nostro, numquam faciliores iusto, quam decebat, simus ad credendum, hoc illoue Noui Testamenti loco

k) in *Observat. philolog. super Psalmo tres על הנתיבות*, qui sunt VIII. LXXXI. et LXXXIII. ad

*illustrandam interpretationem Graecam τῶν LXX.* (Helmstad. CIOICCLVI.



loco adesse vaticinii cuiusdam Veteris Codicis impletionem, quae tamen, rite consideratis omnibus, haut raro prorsus euanescit.

## §. X.

*Regula ad Parallelismum historicum pertinens.*

QVAE prima in sectione (§. X. et XI.) de consensu Sacrae Scripturae *dogmatico* pariter ac *moralis* differere sustinui, ea quidem ita esse comparata censeo, ut et plura illis iam iam adnectere superuacaneus sit labor, et leges, quibus accommodanda singula sint, rogare facili sibi quisque negotio possit. His itaque missis, ad eam, qui in commemorandis rebus gestis siue factis *historicis* versantur, locorum conciliationem vertitur disputatio nostra. Omnis vero huius rei quaestio sequenti fere praecepto commode absoluitur: *Non illi semper Scripturae loci, qui factum aliquod siue euentum concisa admodum breuiter, et quasi delibant, illustrandi ex iis sunt, quae uarij ambitu et ex industria idem tractant argumentum, sed saepissime quoque, inuerso scilicet instituti ordine, ipsa, ut ita dicam, historiae semdes eiusmodi dictis firmanda est, quae quamuis idem factum, breuius tamen multo narrat, vel unico tantum rei momento immoratur.* Longior profecto exinde redundat usus et praefrantior, quam qui negari ullo modo possit, aut dari debeat contentui. Feri enim saepenumero solet, ut historiae quaedam pars omnia a sacro scriptore deprehendatur, ea quidem maxime necessaria. Quae itaque rite aliunde in subsidium uocata, quantum faciat ad supplendam totam eius rei commemoracionem, quis est, quem fugiat? Miro quodam perspicuitatis modo comprobari hoc semper mihi visum est exemplo, quod supra iam (Sect. I. §. XII.) adduxi, Pl. LXXVII, 18. 19. 20. quo insigni illi de exitu Israelitarum ex Aegypto et mirando eorum per mare transitu non paruus rerum gestarum accedit cumulus. Eadem quoque ratione conspicuus huius, quam modo proposui, regulae usus est in uita Christi redemptoris eiusque rebus gestis, quas

quas Euangelistae litteris consignatas nobis tradiderunt. Ibi enim dictis nonnullis repugnantiae vel speciem prae se ferentibus quomodo iri obuiam possit, aqua saepe, ut dicitur vulgo, haereret, nisi huius legis beneficio, adiecisse Euangelistarum alterum, quae alter praetermiserit silentio, admoneremur.

## §. XI.

*Quid in Parallelismo dictionis notandum, exponitur.*

DE qua hucusque disserui, *realem* locorum compositionem excipit statim *verbalis*, cuius ea princeps est, quae in *dictionibus*, et integris loquendi formulis reponitur. Ei itaque consensui ita maxime conuenire reor, *ut loci*, modo in iisdem versentur dictionibus, (de synonymicis enim et oppositis iam per se constat,) *ex iis semper clari reddantur et perspicui, ubi dictionibus, ut . . . . . dispicitur sensu, similis alia adnectitur, aut ipsa, additis vocibus nonnullis, clarius fufusque effertur, aut denique subiectum, quocum praedicari instat cohaeret, curatius designatur.* Res statim in promptu est, ad quidem, ut prolixiori superfedere commentatione merito queamus. Placet in exemplis adquiescere. Sic scilicet: παρακαλεῖν τινος 1 Cor. III, 12. *Abula*, transferendus hic locus est ad Luc. XV, 28. ubi, subiecto *sculentius* descripto: ὡργισθη δὲ, καὶ ἐκ ἠθελεν εἰσελθεῖν, extra *omnem* ponitur dubitationem, eam significare: *blande aliquem et humaniter adloqui*; cui loco addi subinde potest Gen. L, 21. *Repetenda* hic praeterea est omnis exemplorum congeries, quae Sect. I. §. XIII. placuit adducere.

## §. XII.

*Quid in vsu Parallelismi singularum vocum obtineat, explicatur.*

AD componendam iam *τῆς* Scripturae *συμφωνίας*, quae in singulis obtinet *vocibus*, legem eo lubentius me accingo, quo grauior et praestantior eius vsus et est et habetur, quoque facilius

lius ipsum negotium. Eadem fere eius, quae Parallelismi distinctio-  
nis, est ratio. Hoc nimirum constat momento: *Ex duobus Sa-  
crae Scripturae locis, iis quidem easdem voces continentibus,*  
(Alia enim omnia, quae huc forte spectant, iam per se patent,) *eius potissimum habenda est ratio, in quo vocabulo, cuius vera  
eruenta notio est, aut aliud quoddam ab ipso non alienum adne-  
xum reperimus, aut ubi subiectum luculentius, quam quidem al-  
tero in loco, studioso cuique interpreti pater.* Iuuat, quidquid  
huius rei est, illustrasse exemplis. Respondent sibi, si voces  
שָׂרָא et רִשְׁתִּיתָ respexeris, loci Prouerb. I, 7. et Amos. VI, 6.  
At quis, quaeso, priorem ex posteriori potissimum explicandum  
esse, ire infitias queat, quum additum subinde רִשְׁתִּיתָ sit  
שמנים ימשוחו, vt sit necessario vertendum: *praestantissimo un-  
guento sese unguunt,* ita, vt huius dicti beneficio commodus nunc  
quoque prioris loci emergat sensus, hoc modo: *verus Dei cul-  
tus (religio) est summa et praestantissima sapientia.* Plura no-  
sciturus haec fere accipiat: 1 Cor. II, 10. explicand. ex Rom.  
XI, 33. ratione vocis: τὰ βωδὴ τῶ Θεοῦ, qua *arcana Dei consilia*  
indicantur: 1 Cor. III, 3. — Rom. XIII, 13. respectu vocis: ἤλος,  
quam ibi *liuoris* vim habere, ex ipsa componendi ratione colligi-  
tur: et denique 2 Epist. ad Tim. III, 1. vbi: ἐν ἐσχάτοις ἡμετέραις  
nihil aliud esse, ac *tempora sequentia et futura*, videre est ex  
voce Hebraica plane parallela: באחרית הימים Gen. XLVIII, 1.

## §. XIII.

*Regulae Parallelismi sententiarum potiores traduntur.*

OMNIBVS saepenumero, quidquid in Parallelismi con-  
structionis indolem cadit, rite, quantum fieri potuit, consideratis,  
quum haut facile quidquam inueperim, quod aut fusiori egeat  
disquisitione, aut regulis subinde quibusdam necessariis curatius  
sit finiendum, ad vltimum iam festinat disputatio nostra argu-  
mentum, id quod in regulis potissimum, quae in Parallelismo  
*sententiarum* obtinent, formandis versatur. Quinque vero his,

C

quae

XVIII

quae subsequuntur, omnis huius loci quaestio cernitur momentis, iis quidem adeo vel ex se perspicuis, ut breuitati hic confulere maxime conueniat.

Primae quidem, leuissimae omnino, haec ratio est: Si duobus membris ille sententiarum consensus absoluitur; ita, quantum id potest fieri, inter se inuicem sunt dispartienda, ut singulis altero in membro uocibus, in altero singulae eiisque conuenientes, aut integris cerse dictionibus aliae earum similes respondeant. Sistere omne hoc institutum sequenti fere exemplo sustineo, quod prostat Psalm. fere toto XXXIII, cuius luculentiora hic exempla descripsisse sufficiat.

	בכנור		ליחודה		ו. 2.
	זמרו		לו		בנבל עשור
	נעשו	]	שמים		יהוה   כדבר
			כל-צבאם		פיו   וברוח
			כל-הארץ		ו. 8.
			כל-ישבי תבל		יגורו   ממנו
			ויהי		הוא אמר
			ויעמר		הוא צוה
			עצת		הפיר
			מחשבות		הנץ
			עמים		ו. 10.
			לעולם		יהוה   עצת
			לרר ורר		לבו   מחשבות
			תעמר	]	ו. 11.

Deinde: Subiectum, aut uerbum quoque, semel tantum in alterutro distichi membro occurrens, in altero iterum repetendum est. Nolumus immorari nouis exemplis, fas sit prouocare ad v. 6. 9. 10. 11. hymni modo adducti.

Porro: Quoties prius distichi membrum duplici enuntiatum antecedente, posterius uero duplici constat consequente; toties ita instituenda distributio est, ut sicutum cuique antecedenti consequens statim respondeat. Qua ratione adductus hunc fere in modum Ps. XXXVII, 3. digerere ausim:

כתח

בתח ביהוה | שכך ארץ  
יעשה טוב | ורעה אמונה

*Tum: Omittunt saepe Hebraei pro more suo in eiusmodi distichis verbum, in uno adquiescentes, neque tamen eo utrique membro satis accommodato. Quod si fit, addendum praeterea aliud, quod argumento reiue adiunctis maxime conueniens est. Obuium est eiusmodi exemplum Pf. CXXI, com. 6.*

יומם | השמש | לא יזכר  
ובלילה | ירח | - - - -

*Interdiu sol non percussit te,  
Nec noctu luna - - - -*

Hic enim necessario verbum aliquod, quod lunae indoli maxime aptum sit, et *visus praestringendi* notione gaudeat, esse adiiciendum, quis est, qui non intelligat? Pertinet quoque hic locus Hof. I, 2.

*Denique: Si versus, in quo sententiarum ille Parallelismus obtinet, tribus absoluitur membris, ita plerumque instituentum est, ut aut unum eorum inter duo reliqua simul, aut inter duas vnus sectiones repartiatur. Clarum hoc euadit loco Ioel. I, 11. ibi enim, quum integer versus tria contineat membra, secundum illud: על-חטה ועל-שעורה ita disponendum per duas prioris partes est:*

הכישן | אכרים | על-חטה  
ורילון | כרמים | על-שעורה  
כי אכר קצר שדה

Atqui haec de regulis satis dicta sunt, quibus instructi omnibus Parallelismorum generibus uti felici successu queamus. Quantus vero ille sit usus, qui ex instituto hoc, tamquam ex fonte largissimo, copiose profluit, de eo quidem Sectione III. proxime, ut primum temporis ratio feret, plura.

Nostrum iam est, vt cunctis rei scholasticae PATRONIS AC FAVORIBVS suauem experiendi copiam faciamus, quantopere hucusque alumnorum nostrorum mores, industria, studiaque scholae nostrae institutis parallela fuerint ac conuenientia. Edent huius rei pro virili documenta Examine a. d. VIII. April. cum illis instituendo, nec non postero die exercitationibus nonnullis oratoriis, quas, exiguas industriae primitias, humanissime offerent. Declamabunt vero hoc ordine:

IO. FRID. CHRISTOPH. MAHRENHOLZ, Halberstad. qui honestis moribus, et diligentia indefessa dudum se mihi comprobauit, *quanta historiae vis sit ad formandum hominis animum*, teutonice demonstrabit.

IO. HENR. PREMPER, Halberstad. *de eo, quod ingenuum est et graue in ipsis animi motibus*, latina differet oratione.

IO. CAR. PHIL. MENCKEN, Helmstad. iuuenis ab ingenio felici magnopere commendandus, *iram, sui ipsius vindictam*, latine describere tentabit.

AVG. PAVL. CAR. EHRENFORT, IO. HENR. GE. HAPPELMACHER, et IO. CAR. DAN. CVRIO, Helmstad. dienses, *de studio linguarum non temere negligendo*, patrio sermone inuicem colloquentur. Vltimo denique loco

IUST. HENR. IO. WAGNER, Helmstad. *laudes veris carmine* teutonico canet.

Praeclare actum esse nobiscum putabimus, quum omnes litterarum humaniorum MAECENATES AC FAVTORES magna sua, qua aderunt, frequentia, leuia haec studia nostra augustiora reddituri sint ac splendidiora. Quare vt festos hos mufarum nostrarum dies pro ea, qua solent, humanitate, celebrare praesentes velint, enixe ab iis peto atque obsecro. Scribeh.

a. d. XXVII. Mart. A. R. S. C D I O C C L X X



99 A 6985

ULB Halle

3

002 823 829



Retro ✓







PROGRAMMA  
DE  
LOCIS SACRAE SCRIPTURAE  
PARALLELIS  
SECTIO II.

QVO  
EXAMEN  
A. D. VIII. APRIL.  
IN SCHOLA SENATORIA  
CVM DISCIPLINAE SVAE ALVMNIS HABENDVM

NEC NON  
DECLAMATIONES QVASDAM

A. D. X. APRIL. RECITANDAS  
INDICIT

VTQVE  
HVNC ACTVM PRAESENTIA SVA HONORIFICA  
CONDECORARE VELINT

OMNES LITTERARVM MANSVETIORVM  
MAECENATES

RELIGIOSE OBSECRAT

M. GVILIELM. THEODOR. CAROL. ALBERTI  
SCHOLAE SENATORIAE HELMSTADIENSIS RECTOR COENOBII  
MARIAEVALL. SVBPRIOR ET SOCIETATI DVCAL. TEVTON.  
HONORIS CAVSSA ADSRIPTVS.

\*\*\*\*\*  
HELMSTADII

TYPIS MICHAELIS GVNTHERI LEVCKART.

